एक दिवसीय राष्ट्रीय परिषद

(स्वयं अर्थसहाय्यित)

जागतिकीकरणाचे मराठी भाषा आणि साहित्यापुढील आव्हाने व उपाय

आयोजक

मराठी विभाग

श्री गजानन शिक्षण प्रसारक मंडळ, येलदरी (कॅम्प) द्वारा संचलीत

(भाषिक अल्पसंख्यांक (मारवाडी) दर्जा प्राप्त)

तोष्णीवाल कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय,

सेनगांव जि. हिंगोली (महाराष्ट्र) – ४३१५४२

संयोजक	समन्वयक	
प्रा. डॉ. अंजली. द. टापरे	प्रा.उत्तम. पुं. सुपारे	प्रा.श्रीपाद. ग. तळणीकर
मराठी विभाग	मराठी विभाग प्रमुख	प्र. प्राचार्य

Scanned with OKEN Scanner

अ.क्र.	शिर्षक	लेखकाचे नांव	पान क्र.
39	जागतिकीकरण आणि आंबेडकरी कविता	पंजाब पुंजाजी टापरे	139
40	जागतिकीकरण आणि मराठी ग्रामीण साहित्य	प्रा.डॉ.मारोती भोसले,	142
41	जागतिकीकरण -- भाषा आणि संस्कृती एक चिंतन.	प्रा.राजू संभा धुळे	145
42	जगतिकीकरणाचा मराठी ग्रामीण साहित्यावर झालेला परीणाम	प्रा. डॉ. पंडीत शिंदे .	147
43	जागतिकीकरण आणि स्त्रीवादी साहित्य	प्रा. संध्या जंजाळ	149
44	जागतिकीकरणात मराठी भाषेचे बदलते स्वरूप	प्रा.शेजवळ जितेंद्र बाबुराव	152
45	आसाराम लोमटे यांच्या साहित्यावरील जागतिकीकरणाचा प्रभाव	संजय नामदेवराव आटवले	155
46	जागतिकीकरण आणि मराठी भाषा	प्रा.डॉ. दिलीप सावंत	160
47	जागतिकीकरण आणि मराठी साहित्य	सुरेश देवचंद शिरसाट	163
47	मराठवाड्यातील शेतकरी : जागतिकीकरण आणि मराठी ग्रामीण कविता	डॉ. मारोती माधवराव घुगे	165
48	जागतिकीकरण आणि कविता	प्रा. डॉ. किरण वाघमारे	169
49	ग्रामीण कादंबरी विष्यातील जागतिकीकरण	प्रा.डॉ. रामदिनेवार गोविंद	175
50	जागतिकीकरण : मराठी भाषा आणि साहित्य	डॉ. भास्कर श्रावण गायकवाड	179
51	जगतिकीकरण आणि मराठी साहित्य	प्रा.डॉ. नवीन के. गिलबिले	182
52	जगतिकीकरणाचा मराठी साहित्यावरील प्रभाव	रा.ज. चाटे	185
53	जागतिकीकरण आणि मराठी ग्रामीण् कादंबरी	प्रा.प्रमोद भ. इंगोले	189
54	जागतिकीकरण, शेतकऱ्यांचे प्रश्न वशेतकरी संघटना	प्रा. डॉ. ज्ञानदेव राऊत	192
55	जागतिकीकरण आणि कविता	मारोती रामराव कोल्हे	195
56	जागतिकीकरण आणि दलित साहित्य	डॉ.रविंद्र आ.गायके	197
57	भारतीय संविधान आणि भाषा	प्रा. वाघमारे के.एच	200
57	जागतिकीकरण आणि दलित साहित्य	डॉ. शत्रुघ्न जी. जाधव	203
58	जगतिकीकरण आणि आदिवासी समाज	प्रा. सुनिता बोंबे पाटील	207
59	जागतिकीकरणाचा मराठी ग्रामीण कवितेवर प्रभाव	पंजाब लक्ष्मण शेरे	209
60	जागतिकीकरण आणि कविता	प्रा.डॉ. श्रीराम कऱ्हाळे	211
61	जागतिकीकरण आणि ग्रामिण साहित्याचे बदलते संदर्भ	प्रा. पंडित किशनराव मोरे	213
62	जागतिकीकरणातील माझी कविता : एक आकलन	डॉ. लहू दिगंबर वाघमारे	216
63	जागतिकीकरणाचा महानगरीय मराठी कवितेवरील प्रभाव	डॉ. संगिता ग. घुगे	220
64	जागतिकीकरण आणि मराठी भाषा	कु. हागे शिल्पा नारायण	223
65	जागतिकीकरण आणि दलित साहित्य	शरद वसंता नरवाडे	226
66	मराठी भाषा सद्यस्थिती आव्हाने व उपाय	कु. वैद्य किरण रामराव	228
67	जागतिकीकरण आणि कादंबरी	अनिल किसन राउत	231
68	जागतिकीकरण आणि ग्रामीण कादंबरीतील समाज जीवन	कु.स्वाती मुकूंदराव वाईकर	233
69	जागतिकीकरण आणि आदिवासी साहित्य	वाकळे प्रभावती दत्तराव	236
70	जागतिकीकरणाचा मराठी भाषा व साहित्यावरील प्रभाव	प्रा. सुपारे यु.पी.	240
71	जागतिकीकरण मराठी भाषा आणि साहित्य	डॉ. अंजली द. टापरे	243
72	जागतिकीकरण आणि आंबेडकरी कविता	डॉ. राजीवर पैठणकर	245
73	जागतिकीकरण व मराठी भाषा	प्रा. शिंदे एच.टी.	२४७
74	जागतिकीकरण आणि मराठी भाषा	फड संजय बाबुराव	249
75	जागतिकीकरणाचा लोकसाहित्यावरील प्रभाव व परीणाम	शेळके रंगनाथ माणिकराव	253
76	जागतिकीकरण आणि कादंबरी	विलास चुडामण बोथीकर	255
77	जागतिकीकरणातील माझी कविता : एक आकलन	डॉ. लहू दिगंबर वाघमारे	258

Scanned with OKEN Scanner

जागतिकीकरण व मराठी भाषा

प्रा. शिंदे एच.टी.
शा.शि.संचालक,
तोष्णीवाल महा.सेनगांव

प्रास्ताविक :–

आपल्या देशात जागतिकीकरणाची प्रकिया सूरू होउन आज दिडशे वर्षापेक्षा जास्त काळ लोटला आहे. या जागतिकीकरणाचे आपल्याला नेमके फायदे आहेत की तोटे हा संशोधनाचा विषय आहे. आज आर्थिक, शैक्षणिक, सामाजिक बदलामुळे आपल्याला अनेक प्रश्न निर्माण झाले आहेत. वास्तविक पाहता जागतिकीकरणामुळे समाजात प्रगती होते हे नाकारता येत नाही पण अनेक समस्या व आव्हाने आपल्यापूढे निर्माण होतात. जागतिकीकरणामुळे जग जवळ आले पण माणसे मानसापासुन दुर गेले. समाजात विघटन निर्माण झाले. एक समाज गरिब तर दुसरा समाज श्रीमंत अशी दरी आपल्याला समाजात पाहावयास मिळते. जागतिकीकरणाचा परिणाम बँका,शेती, अन्नधान्य, शेतकरी, शेतमजुर, स्त्रीयांच्य समस्या, दलितांचे प्रश्न तसेच भाषाचे प्रश्न यावर परिणाम झालेला दिसुन येतो.

<u>जागतिकीकरणाचा मराठी भाषेवरील परिणाम :</u>

भारतात ज्या अनेक भाषा बोलल्या जाता. त्यात मराठी भाषा सुध्दा बोलली जाते. मराठी भाषा प्रामुख्याने महाराष्ट्रात बोलल्या जाते. विशेषतः पुणे, मुंबई या ठिकाणी प्रमाण मराठी भाषा बोलली जाते. पुणे हे प्रमाण मराठी भाषेचे माहेर घर आहे. पाठयपुस्तक निर्मितीचे काम पुणे येथेचे केले जाते. भाषा हे विचार विनिमयाचे साधन म्हणून वापरल्या जाते. पिढयानपिढया पासुन भाषेच्या माध्यमातुन सर्व व्यवहसार चालले आहेत. दर बारा कोसादर भाषा बदलते. त्यामूळे तेथील लोकांची संस्कष्ती राहणीमान,खानपान,त्यांची उच्चार पध्दती यांचे दर्शन त्यांया बोलीभाषेतुन घडते. उदा. व्ऱ्हाडात व्ऱ्हाडी भाषा बोलल्या जाते. खानदेशात अहेराणी बोली बोलल्या जाते. यावरून आपल्याला त्यांच्या गावाची शहरांची प्रांताची ओळख आपोआपच होते.

जगात अंदाजे 7000 भाषा बोलल्या जातात. जागतिकीकरणामुळे अनेक भाषा बोली संपुष्ठात आल्या आहेत. भारतात 180 भाषा व 544 बोली आहेत. युरोपीयन व्यापारी लोकांनी ज्या ज्या देशामध्ये वसाहती निर्माण केल्या त्या त्या देशातील भाषेवर आणि संस्कष्तीवर त्याचे परिणाम झालेले दिसुन येतात. स्थानिक जनसमूहाच्या मनावर आणि त्यांच्या जीवन जगण्याच्या पध्दतीवर फार मोठे परिणाम झालेले दिसून येतात. बहुराष्ट्रीय कंपन्या, आंतरराष्ट्रीय वित्त संस्था प्रसार माध्यमांमध्ये आधुनिक माहिती तंत्रज्ञान या सर्व घटकामधुन नवनवीन भांडवलशाही प्रणित एक भाषा एक अर्थव्यवस्था ही संकल्पना अस्तीत्वात येत आहे.

या जागतिकीकरणाच्या प्रक्रियेत भाग आदिवासी, भटका समाज यांच्या बोली भाषेवर परिणाम झाला आहे. त्यांच्या बोली भाषा लोप पावत चाचल्या आहेत. अशा बोली भाषेची हानी म्हणजे त्यांच्या मानवतेची, समाजाची, संस्कृतीची हानी होय. म्हणुन प्रादेशिक भाषांना ज्ञान भाषा बनविणे काळाची गरज आहे. प्रादेशिक भाषेतुन शिक्षण घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांना नोकरी, रोजगाराच्या संधी उपलब्ध करून दिल्यास भाषेचे जतन होईल.

मराठी भाषेतील बोलीचा विचार केल्यास जार्ज ग्रिअर्सन यांच्या लिंग्वीस्टिक सर्व्हे ऑफ इंडीयाच्या खंड 7 व 9 मध्ये मराठीच्या सूमारे 40 बोलीचे नमुने दिले आहेत. व्ऱ्हाडी, हळवी, पोटारी, नागपुरी, अहिराणी, कोकणी, वारली, ठाकरी, डांगी, सामवेदी, कोल्हापुरी, नगरी, सोलापूरी, पुणेरी, चित्पावती असे अनेक प्रकार दिसतात. ग्रामीण भागातील अनेक शब्द आज लोप पावत चालले आहेत. उदा. जाते दळण दळण्याचे साधन, मोट– विहीरीतुन पाणी काढण्याचे साधन, उखळ, मुसळ, मुस्के अशी कितीतरी शब्द आज इतिहास जमा होत चालले आहेत. आज सर्व समाज जागतिकीकरणाकडे वळला आहे. जुन्या गोष्टी सोडून नवनवीन गोष्टीचा स्वीकार करीत आहे. अमेरिकेकडे प्रगत राष्ट्रात अनेक भाषा संपुष्टात येत आहेत. या जागतिकीकरणाच्या लाटेत बहुभाषा आणि त्यांची भाषा टिकवून ठेवणे काळाची गरज बनली आहे. उदयाची पिढी टिकवायची असेल तर जागतिकीकरणाला विरोध करून भाषा टिकविणे काळाचीगरज आहे.

Scanned with OKEN Scanner

समारोप :

1. जगतिकीकरणामुळे सर्व भाषा व त्यांच्या बोलीभाषेवर, समाज, समाजातील घटकांवर परिणाम झालेले दिसुन येतात.
2. जगतिकीकरणामुळे आदिवासी,भटके, यांची मुळ बोलीभाषा त्यांची संस्कष्ती,समाजव्यवस्था संपुष्टात येत आहे.
3. जगतिकीकरणामुळे खेडयापाडयातील बोलीभाषेतील जुने शब्द संपुष्टात येते आहे. त्याचा अर्थ पुढील पिढला कळत नाही. कारण त्या गोष्टी संपल्या आहे. उदा. 'जाते'– दळण दळण्याचे साधन, 'उखळ,मुसळ'– कांडण करण्याचे साधन, 'मोट'–विहीरीतुन पाणी काढण्याचे साधन असे शेती व्यवसायातील अनेक शब्द आज संपण्याच्या मार्गावर आहेत.
4. ग्रामीण संस्कष्ती तेथील सण,उत्सव, व्रत वैकल्य, धार्मिक विधी, यात्रा इत्यादी गोष्टी व त्यातुन एकमेकांना मिळणारा निखळ आनंद ,भावना, शब्दातील संवाद आज लोप पावत चालला आहे.

संदर्भ :

1. भालचंद्र नेमाडे – साहित्य, संस्कष्ती आणि जगतिकीकरण लोकवाङःमय गृह, मुंबई, 2003
2. प्रा. कराडे ज़गन – जागतिकीकरण भारतापुढील आव्हाणे, डायमंड पब्लिकेशन्स, पुणे, 2008
3. अरूण शिंदे – नव अनुष्टभ 2011 आधुनिकीकरण व जागतिकीकरणाचा बोली भाषेवरील परिणाम
4. भालचंद्र नेमाडे – उनि
5. ना.गो. कालेलकर – भाषा आणि संस्कष्ती, मौन प्रकाशन, मुंबई
6. रा.गो.चवरे (संपा) मराठी जनसाहित्य (जागतिकीकरण आणि जनसाहित्य)
7. डॉ. अविनाश आवलगांवकर – मराठीचे भवितव्य
8. डॉ. ग.ना.जोगळेकर – मराठीचा भार्षिक अभ्यास

Scanned with OKEN Scanner